
INTERVIEW

‘Ik ben een sterk voorstander van het gebruik van restjes’

Een interview met Stef Scagliola

Sara de Jong

Wanneer historica Stef Scagliola aan mij, de interviewer, voor aanvang van het interview haar eigen digitale recorder aanbiedt, is het duidelijk dat zij gewend is om zelf aan de andere kant te zitten. Stef Scagliola was dan ook van 2006 tot 2011 verantwoordelijk voor een grootschalig oralhistoryproject van het Nederlandse Veteraneninstituut in Doorn, waarbij in totaal duizend interviews met veteranen zijn afgenomen over alle Nederlandse conflicten en missies vanaf de Tweede Wereldoorlog tot nu. Zij heeft voor dit enorme project het projectplan geschreven, alle vijftien interviewers opgeleid, en samen met haar assistent en een IT-er een onlinecontentmanagementsysteem ontwikkeld waarin, handleidingen, toestemmingsformulieren, metadata en interviews konden worden opgeslagen en uitgewisseld. Vandaag zijn de rollen omgedraaid en interview ik Stef Scagliola over haar ervaringen met oral history, omdat haar kennis en inzichten uit de praktijk niet mogen ontbreken in dit themanummer.

In Stef Scagliola's oralhistoryproject met Nederlandse veteranen zijn er, gezien de samenstelling van het defensiepersoneel, vooral mannen geïnterviewd. Het project had geen feministisch kader en genderthema's kregen niet expliciet een centrale rol toebedeeld. Dat weerhoudt ons er natuurlijk niet van om in dit interview te bevragen hoe gender een plaats kreeg in de verhalen van de geïnterviewden en hoe genderverhoudingen tussen interviewer en geïnterviewde tot uiting kwamen. Daarnaast vertelt Stef Scagliola hoe thema's

zoals *empowerment* en de verhalen van in de geschiedenis gemarginaliseerde groepen, die uitgebreid besproken worden in de feministische literatuur over oralhistory-onderzoek, in haar project gestalte kregen. Dit interview past binnen de feministische traditie om methodologie en de eigen onderzoekspraktijk expliciet als object van reflectie te nemen, zoals al gedaan werd door Kathryn Anderson en Dana C. Jack in het boek *Women's words: the feminist practice of oral history*, waarin hun eigen interviewtechniek kritisch onder de loep wordt genomen.

Interviewer: hoe ben je zelf ooit met oral history begonnen?

Stef Scagliola: Het is voor mij, zoals bij bijna alle stappen in mijn loopbaan, niet een bewuste keuze geweest, maar ik ben er in gerold doordat ik een fascinatie heb voor ongemakkelijke waarheden. Ik heb een controversieel onderwerp onderzocht voor mijn promotieonderzoek (de Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië en de verwerking ervan) en ik merkte toen dat er heel veel kennis in de private sfeer zat bij mensen. Kennis die geen plek krijgt of moeilijk is of meteen tot polarisatie leidt. Toen ik met die mensen sprak, werd ik me er steeds meer bewust van dat er een scheidslijn was tussen de kennis die vastgelegd is, de institutionele kennis gegenereerd door instanties, en de privé-kennis die soms ongemakkelijk is en waar je geen status aan ontleent. Die volgt een heel ander parcours. In mijn proefschrift heb ik nog niet

veel gebruik gemaakt van oral history, toen heb ik vooral naar egodocumenten gekeken, zoals brieven en dagboeken. Maar na mijn promotieonderzoek over Nederlandse militairen in Indonesië, dacht ik: 'Die groep die ik net heb onderzocht, die leent zich uitstekend om eens met de oralhistorymethode aan te pakken'.

Ik heb eerst een projectplan geschreven en daar ben ik bijna een half jaar mee bezig geweest. Toen heb ik me heel erg ingelezen in de methodologie, zoals de 'Oral history reader' van Robert Perks en Alistair Thompson en het werk van Paul Thompson. Ik ben met allerlei specialisten op het gebied gaan praten. Ik heb het idee dat je natuurlijk de literatuur moet lezen, maar als je tips en tools wilt krijgen voor het in praktijk brengen, vind ik dat je altijd de beste informatie krijgt door met iemand te praten. Wat heel intensief was en waar ik heel veel van heb geleerd, was de training van de interviewers, want iedere keer wilde ik hen op verschillende gebieden bijhouden: de hele managementkant van zo'n project, de hele logistiek, de interviewtechniek en natuurlijk de historische achtergrond van de missies die we steeds wilden coveren. Door heel veel naar interviews te luisteren, viel wat ik las in de theorie op zijn plaats. Ik heb zelf ook wat theorie ontwikkeld door naar al die interviews te luisteren, omdat ik soms bepaalde patronen zag in verschillende interviews en interacties.

Heb je een voorbeeld van een theorie over oral history die je eerder had gelezen, maar pas echt begreep op het moment dat je het hoorde in de interviews?

Stef Scagliola: Ja, dat was een heel mooi theoretisch stuk van Alessandro Portelli over 'oral history as genre'. Waar hij eigenlijk voor pleit, namelijk dat oraliteit ook te maken heeft met het narratieve zelf, begreep ik pas echt helemaal door systematisch naar interviews

te luisteren. Dus het tempo waarin mensen vertellen, wat ze weglaten, de woorden die ze kiezen, bepaalde dingen die terugkomen of die niet terugkomen. Dat staat eigenlijk los van de inhoud en dat is ook een bepaalde soort informatie. Bij vrouwelijke militairen is het zo dat dat door hun minderheidspositie, net als met allochtone militairen, het thema dat ze 'anders zijn' binnen de grote groep en zich dus moeten aanpassen, het interview domineert. Voor het doorsnee interview met mannelijke militairen is het helemaal geen issue, je krijgt dus een disbalans in de aard van de interviews door het verschil in gender. Ik begon eigenlijk als historicus met de aanname dat die interviews me voornamelijk extra informatie over historische details zouden brengen, die ontbraken in de schriftelijke bronnen. Dat zit er inderdaad in, maar wat er nog veel meer in zit, is die betekenisgeving en die taal. Ik begreep 'oral history als genre' pas heel goed na het beluisteren van al die interviews. Dat zou ik ook iedereen willen aanraden: luister niet alleen naar wat je zelf hebt verzameld, luister hoe vaak je ook kan naar wat anderen hebben gedaan. Duik in die collecties, luister! Dan leer je hoe je het zelf niet moet doen, en je leert ook dat hele saaie interviews op een andere manier heel veel informatie kunnen opleveren.

Je zei ook dat je eigenlijk langzaam aan je eigen oralhistorytheorie ontwikkelde?

Stef Scagliola: Ja, dat is tentatief, ik heb nog niet echt de gelegenheid gehad om buiten mijn eigen archief te kijken of dat ook opgaat bij interviews met veteranen die andere mensen hebben verzameld. Of überhaupt bij oral history. Ik heb een soort specifieke theorie ontwikkeld over wat er ten grondslag ligt aan de drang om te vertellen, want die drang om te vertellen is een conditie. Het vermogen om te vertellen en de wil om te vertellen, is helemaal niet een universeel gegeven. Dus

wat volgens mij niet genoeg wordt meegenomen in de weging van oral history is dat je een selecte groep hebt van mensen die bereid zijn om te vertellen. Je bent meestal bereid om te vertellen, als dat iets is wat je ook wel prettig vindt om te doen. Maar als je bijvoorbeeld heel erg op iemand inpraat om hem over te halen mee te doen, dan krijg je soms een waardeloos interview, omdat het niet onderdeel van die persoon is. Sommige mensen vinden het heerlijk om te reflecteren over wat zij hebben gedaan, maar andere mensen helemaal niet. Dat is denk ik een sociaal-psychologisch gegeven dat te maken heeft met het karakter, met hoe iemand gevormd is in het spreken. Daar ben ik me heel erg bewust van geworden, omdat ik de ambitie had om een representatief archief te vormen. Als je echter alleen al dit gegeven hebt, gaat dat helemaal niet. Je krijgt verhoudingsgewijs veel mensen die wilden praten, omdat ze een appeltje te schillen hadden met defensie. Dan krijg je dus een *bias*: of iemand heeft iets extreems meegemaakt of iemand heeft een grief. Onbevooroordeelde luisteraars vinden dat 'mooie interviews'. Het zijn ook mooie interviews, maar ze representeren niet de sociale werkelijkheid. Want de sociale werkelijkheid in zo'n organisatie bestaat voor een heel groot percentage uit ervaringen die heel doorsnee zijn of repetitief, wat wij saai zouden noemen. Daar moet je je als onderzoeker dus bewust van zijn, dat als jij die *underprivileged* group documenteert en mensen aan het woord laat, dat je dan een selectie hebt van mensen die willen praten. Dat wil niet zeggen dat je allerlei sociaal wetenschappelijke statistische bewerkingen erop los moet laten om dat aan te vullen, maar je moet je bewust zijn dat je die kennis nodig hebt van die kwantitatieve wetenschappers, die kunnen meten en wegen, om werkelijk iets te kunnen zeggen over je groep. Je dekt een deel van de historische representatie, maar je moet wel weten in

Stef Scagliola

Screenshot van een filmpje op internet:
<http://vimeo.com/36786505>

welke verhouding dat is. Dat is des te belangrijker als jij als gelijkwaardige gesprekspartner gezien wil worden door de andere academische disciplines, want anders word je altijd bekeken als diegenen die op zoek zijn naar zielige verhalen.

Binnen Vrouwen- en Genderstudies wordt oral history veel gebruikt om verborgen en vergeten verhalen van vrouwen te achterhalen en een plaats te geven in de geschiedenis en het hedendaagse vertoog. "Oral history is an unparalleled tool for reaching beyond the surface and uncovering hidden stories and points of view" (Armitage, Hart & Weathermon, 2002, xi). Feministische onderzoekers hebben oral history vaak omarmt als een onderzoeksmethode die empowerment kan bewerkstelligen, juist doordat gemarginaliseerde verhalen letterlijk en figuurlijk gehoord worden (Gluck & Patai, 1991). Oralhistory-interviews met vrouwen werden daardoor vanzelfsprekend als feministisch gezien. Inmiddels is er meer aandacht voor het feit dat er wel degelijk machtsverschillen spelen tijdens het interview en dat de uiteindelijke interpretatie van het interview vaak in handen is van de onderzoeker en niet altijd overeenkomt met de visie van de geïnterviewde, waardoor empowerment niet zomaar uit elk oralhistoryinterview voortvloeit (Abrams, 2010).

Oral history wordt geassocieerd met hidden knowledges, is dat terecht?

Stef Scagliola: Wat een extra dimensie geeft, is dat je mensen uit de lagere regionen van de hiërarchie aanspreekt op ervaringen waar nooit naar gevraagd wordt, omdat zij niet de leiding hebben. Zij kunnen heel veel vertellen over de dagelijkse routine, bijvoorbeeld het contact met de lokale bevolking. Je krijgt een heel andere verhaal van iemand die echt met zijn voeten in de drek heeft gestaan bij de opvang van vluchtelingen. Dat is iets heel anders dan iemand die op hoger niveau een briefing aan de pers geeft over hoe de missie verloopt. Je zou dat een vorm van *hidden knowledge* kunnen noemen. Een van de dingen die me het meest gefraspeerd heeft, is dat het niet betekent dat wat militairen en veteranen meemaken structureel gerelateerd is aan oorlogshandelingen, geweld of afzien, wanneer ze vertellen over de missie of de oorlog of het conflict. Het is voornamelijk gerelateerd aan de omgang met andere mensen, want de meeste tijd zijn ze niet aan het vechten of doden, maar gewoon aan het patrouilleren, aan het passagieren in de stad, aan het schrijven naar thuis of hun motor aan het repareren. Als je het hebt over sociale werkelijkheid en over verhoudingen, dan is dat de werkelijke verhouding en dat inzicht dreigt verloren te gaan, omdat de focus van mensen van buiten de krijgsmacht vooral op die dramatische aspecten is gericht. Het gaat erom dat je inzicht krijgt in onderlinge relaties, in die sociale dynamiek, wanneer je die verhalen hoort. Ik ben te weten gekomen dat je er mentaal veel meer last hebt van dat je geen post krijgt of dat de commandant de pik op je heeft, dan dat die vluchtelingen zo arm en ongelukkig zijn. Dat lijkt in eerste instantie onbenullig, maar het is heel essentieel tijdens zo'n uitzending.

Zag je daar genderverschillen in?

Stef Scagliola: Ja, wat de dames vertellen die geïnterviewd zijn, is dat zij heel vaak uitgekozen worden door de mannen om hun intieme verhaal aan te vertellen. Dat ze mannelijk gedrag moeten vertonen, als zij serieus genomen willen worden in de groep; ik kan ook heel hard sporten of ik kan ook vloeken. Aan de ene kant zie je dat ze zich conformeren aan die mannencultuur, aan de andere kant krijgen ze ook wel bepaalde rollen toebedeeld van vertrouwenspersoon. Meestal niet *en plein* publiek, dat is wat *behind the scenes* speelt. Je moet ook wel meenemen dat vrouwen een uiterst klein percentage uitmaken van de krijgsmacht en dat vrouwen ook heel veel in de ondersteunende taken zitten, in de medische hoek en in de voorlichting. Dus niet echt in de gevechtstaken, dat is een heel klein percentage.

Oral history wordt aan empowerment gerelateerd, zag je dat terug in jouw project?

Stef Scagliola: Ja, ik zag drie verschillende reacties die voldoening opleverden. Eentje was: "Ik heb nog nooit iemand van defensie meegemaakt die zo lang naar mijn verhaal heeft willen luisteren". En dat was echt zo'n *act of recognition*, dat vonden sommige mensen echt fantastisch. Er waren anderen, die deden mee, omdat ze positief verslag wilden doen van hun missie als tegenwicht voor al dat geklaag dat het niet goed ging. Die wilden dus een soort *counternarrative* er tegenover stellen. In die zin wilden zij empowerment; niet vanuit de kant van slachtoffer, maar vanuit de andere kant. Dan was er nog een derde reactie waarbij mensen zeiden dat ze niet zozeer over zichzelf wilden vertellen, maar dat ze het uit loyaliteit belangrijk vonden tegenover de anderen dat ze meededen. De anderen zijn dan meestal de lageren in rang, waarbij de hogeren in rang zich opwierpen als spreker. We hebben ontzettend veel mensen

een gevoel van voldoening bezorgd door het idee dat hun verhaal belangrijk is om vast te leggen en deel uit te maken van een archief. Je ziet ook de aanname bij een heleboel mensen dat er iets mis met je moet zijn, als je je verhaal kwijt moet: je verhaal vertellen, dat doe je als je ziek, zwak en misselijk bent. Daar heb ik heel veel mee te stellen gehad om dat vooroordeel weg te nemen. Empowerment was een van de doelstellingen. Ik had het idee dat ik aandacht geef in ruil voor informatie. Dus het mes snijdt aan twee kanten, het bezoek geeft het idee dat er belangstelling is en daartegenover vertellen ze mij iets over hun ervaringen, waar veel mensen iets aan kunnen hebben.

In tegenstelling tot oralhistoryinterviews die afgenomen worden in het kader van één specifiek onderzoek (zie bijvoorbeeld Runs, Wekker, Elling en Van den Brandt in dit nummer), zijn de oralhistoryinterviews die Stef Scagliola heeft verzameld voor het Interviewproject Nederlandse Veteranen bedoeld voor hergebruik door toekomstige onderzoekers. Het boek *Wat veteranen vertellen: verschillende perspectieven op biografische interviews over ervaringen tijdens militaire operaties* (Van den Berg, Scagliola & Wester, 2010), waarin onderzoekers uit verschillende disciplines geselecteerde veteraneninterviews uit het project analyseren, is een mooi voorbeeld van de verscheidenheid in werkwijze en inzichten die de interviews kunnen genereren. Dat betekende dat Stef Scagliola rekening moest houden met de eisen en behoeften van de verschillende academische disciplines. Daarnaast moesten de interviews aan bepaalde voorwaarden voldoen om dit hergebruik mogelijk te maken.

Hoe gaf je een kader aan de interviews?

Stef Scagliola: Er was een semi-gestructureerde topiclijst met biografische vragen, die begon met 'Wie is je vader, wie is je moeder?' 'Waar ben je opgegroeid, hoe ben je opgevoed?' Ik deed dit, omdat ik in gedachten had dat je moet weten uit wat voor nest ze komen, als je als socioloog iets wilt hebben aan deze interviews, zodat je het iets meer kan plaatsen, als ze later over bepaalde dingen vertellen. Daarna was het heel chronologisch: intreding in de krijgsmacht, voorbereiding op de uitzending, ervaringen tijdens de uitzending, terugkomen naar Nederland, debriefing, uit de krijgsmacht gaan en terugblik. Het idee daarbij was dat door het breed op te zetten, je de beste garantie had voor een meerwaarde voor een brede groep toekomstige raadplegers. Dan kan je ook thema's door de tijden heen of door de rangen heen of door de functies heen met elkaar vergelijken. Om hergebruik mogelijk te maken, begin je met een toestemmingsformulier. Dan krijg je al een schifting tussen interviews die je vrij online mag publiceren en interviews waarvan de veteranen alleen maar willen dat ze door onderzoekers worden gebruikt zonder dat ze herkenbaar zijn. Vervolgens maak je een heel uitgebreide metadatastructuur: we hebben biografische gegevens, zoals opleiding, aantal kinderen, burgerlijke staat, militaire opleidingen, en uitzendingen, informatie over andere egodocumenten, zoals een website. Daarna maak je een samenvatting met trefwoorden. Ik heb daarnaast ook aan mijn interviewers gevraagd om een briefing te sturen, nadat het interview gehouden is, over hoe ze het vonden gaan, of er anderen bij waren, of er storende omstandigheden waren, of er rekening gehouden moet worden met gevoelige informatie en of de persoon aangeslagen is. Ik weet dat dat hele belangrijke informatie is voor toekomstige onderzoekers. Oralhistoryinterviews hergebruiken kan nuttig zijn voor

verschillende disciplines, zeker voor vooronderzoek. Ik denk dat iemand die een proefschrift wil schrijven over een onderwerp in de krijgsmacht meteen een inhaalslag heeft gemaakt, als zij of hij begint met acht interviews te beluisteren. Ik ben een sterk voorstander van het gebruik van restjes; niet meteen boodschappen gaan doen en alles opnieuw kopen, maar eerst kijken wat er in huis is. In de sociale wetenschappen wordt dat absoluut niet gedaan. Iedereen trekt er op uit om weer dezelfde vragen te stellen en denkt 'oh, god, hoe kom ik aan respondenten?' Daarna als het onderzoek afgerond is, dan verdwijnen die interviews gewoon in de prullenbak, wat doodzonde is.

Welke plaats kan oral history innemen binnen verschillende disciplines?

Stef Scagliola: Dan komen we even op het preciseren van de verschillende vormen van oral history. Je hebt oral history, dat in de sociale wetenschappen 'kwalitatief onderzoek' wordt genoemd, en daar is het principe van dat je data verzameld met een hypothese en dat die data antwoord geeft op die hypothese. Die data wordt bij mensen verzameld op basis van anonimiteit met de aanname dat alleen anonimiteit de werkelijke kennis of inzichten zal opleveren en dat daarna de data vernietigd wordt. Dan heb je oral history, zoals die bedreven wordt over de geschiedenis. In dat geval heb je ook een onderzoeksvraag, maar dan worden er vragen gesteld die betrekking hebben op een historisch onderwerp. Dan gebruik je mensen als bronnen en daarin kan je dus ook een exclusieve relatie hebben met je respondenten, waarbij je bijvoorbeeld alleen maar voornamen of initialen gebruikt. Na je eindonderzoek en publicatie vernietig je de interviews niet, maar je laat ze ook niet door iemand anders gebruiken. In de Angelsaksische wereld, en dat zie je in Canada, in Engeland, in Australië, in de Verenigde Sta-

ten, is er een hele sterke traditie van *process generated oral history*, waarbij zonder een specifieke onderzoeksvraag rond een bepaald thema interviews worden gehouden. Waarbij de geïnterviewden niet anoniem zijn, waarbij een breed scala aan onderwerpen aan de orde komt, en wat bij een bibliotheek, universiteit en archief te raadplegen valt. Dat zijn drie verschillende soorten. Mijn idee is dat die collecties niet in beeld zijn bij die andere wetenschappen en dat het materiaal dat genereerd wordt bij die andere wetenschappen, mits gebonden aan hele strikte protocollen, heel goed herbruikbaar is. Het moet dan wel op een goede manier en duurzaam zijn verzameld en de geschikte toestemmingsformulieren moeten aan mensen worden voorgelegd. Als je die onderzoekers de mogelijkheid biedt om aan hun respondenten voor te leggen of andere onderzoekers het in de toekomst mogen gebruiken, dan zeggen mensen misschien wel ja. In dat geval stop je het niet in een la, maar breng je het naar een archief en een bibliotheek en kunnen mensen het daar onder bepaalde condities raadplegen.

Als we kijken naar Genderstudies, dat natuurlijk het hele spectrum beslaat van de geesteswetenschappen tot de sociale wetenschappen, welke functie denk je dan dat oral history specifiek kan hebben voor Genderstudies?

Stef Scagliola: Ik zie oral history als een subdiscipline en Genderstudies als een subdiscipline; allebei werken ze vanuit de veronderstelling dat er een bepaald perspectief in de reguliere grote disciplines van onderzoek ontbreekt. Het wordt vaak geassocieerd met een inhaalslag maken van een verontachtzaamd perspectief; daar zit dan automatisch een politiek element aan, omdat je de keuze maakt om dat perspectief hoorbaar te maken, dus agency te geven. Maar als de positie van de groep die lang onzichtbaar was, is

veranderd, wat is dan nog het punt dat je wilt maken? Ik moet daarbij denken aan de crisis in de sociaaldemocratie. Een mooi voorbeeld van waar oral history en empowerment spanning opleveren, is de collectie van interviews met NSB-vrouwen die door Aletta, Instituut voor Vrouwengeschiedenis verzameld zijn. Waar moet je die vanuit het perspectief van empowerment plaatsen? Of is empowerment wat er gebeurt in buurthuizen en houden academici zich alleen bezig met het analyseren van het verschijnsel gender? Misschien is sub op sub teveel sub, waardoor je in een niche terecht komt waar je vooral bezig bent met elkaar bevestigen. Ik zou er voor pleiten om met verschillende disciplines samen te werken, bijvoorbeeld een onderwerp vanuit verschillende perspectieven onderzoeken, of materiaal dat je verzameld hebt voor een genderstudie aan te bieden aan een totaal andere discipline en kijken wat die eruit haalt (of niet). Natuurlijk moet vooral iedereen doen waar die zich goed bij voelt en wat voldoening oplevert, maar als je het vakgebied verder wilt brengen en erkenning wilt krijgen van waar de macht zit, moet je ook bij dit soort zaken stil staan.

Toen Stef Scagliola bezig was met de voorbereiding van het oralhistoryproject voor het Veteraneninstituut, vroeg ze mensen die ervaring hadden met oral history voor goed advies uit de praktijk. Nu is zij op haar beurt in de positie om door te geven wat zij geleerd heeft van haar project.

Wat heb je geleerd over oral history door dit project?

Stef Scagliola: Wat ik heb geleerd van dit hele traject is dat oral history veel meer gaat over betekenis geven dan een soort van reconstructie van historische gebeurtenis-

sen. Dat zit er ook in, dat zit er allemaal in verweven. Dat het binnen de krijgsmacht als je mensen hun eigen verhaal laat vertellen, veel minder over dood en verderf gaat en veel meer over onderlinge relaties. Dat die verhalen verschillende lagen hebben, die voor verschillende disciplines interessant zijn.

Wat heb je geleerd over de positie en rol van de interviewers?

Stef Scagliola: Ik heb gemerkt dat iedere match tussen interviewer en geïnterviewde in bepaalde opzichten voordelen en in andere opzichten nadelen bood. Ik heb aan het einde van de rit alle interviewers geïnterviewd over hoe ze dat hebben ervaren, wat ze deden in moeilijke situaties. Ik had een interviewster die zei dat ze zich echt kleedde op de persoon die ze verwachtte: als ze naar een officier ging in Wassenaar, dan deed ze pareltjes in en een heel net pakje aan. Daarnaast had ik ook verschillende soorten interviewers, ik had psychologen, antropologen, journalisten, historici. Die psychologen heb ik heel erg moeten trainen, want die hadden de neiging om steeds te vragen 'Hoe voelde dat, hoe keek u erop terug?' Ik moest ze krijgen in de richting van 'Waar was u? Welke tijd was dat? Hoe zag dat eruit?' Die vragen die historisch van aard zijn, wie wat, waar, wanneer, die geven je de mogelijkheid om ze te koppelen aan andere bronnen. Als iemand vertelt over een hinderlaag of over een groot feest dat gehouden werd, en je vraagt niet 'Weet u nog wanneer dat was en waar dat was?', dan kan ik niet in de archieven kijken of iemand anders het ook heeft over dat feest op die datum op die plek.

Hoe keek je aan tegen het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke interviewers? Krijgen mannelijke en vrouwelijke interviewers andere verhalen te horen? Zit daar een systematiek in volgens jouw ervaring?

Stef Scagliola: Dat punt speelt een hele belangrijke rol, maar ik heb geen systematische aanpak gevolgd gebaseerd op literatuuronderzoek over reflexiviteit, wat wel heel centraal staat in de antropologie. Op basis van een aantal ervaringen heb ik op een gegeven moment gemerkt dat militairen met een sterke persoonlijkheid, die graag doceren en vertellen over hoe de wereld er uit ziet, met een andere sterke persoonlijkheid, of zeker met een man tegenover zich die veel over de militaire wereld weet, in een soort competitie kunnen komen over wie het meeste weet. Die heb ik geprobeerd te koppelen aan interviewers met een onbevangen uitstraling, die wel heel veel weten, maar omdat ze een vrouw zijn, is er minder kans dat er zo een soort spanning ontstaat. Als ik aan de telefoon tijdens het voorgesprek hoorde dat het om een hele lastige kandidaat ging, die erg dwingend was of waar een probleem mee was, was ik geneigd iemand te sturen die een achtergrond had in maatschappelijk werk, die met dat aspect kon omgaan. Een mannelijke interviewer die heel veel weet en dat ook uitstraalt, was weer een goede match met een oudere veteraan die zich pas veilig voelde met iemand die hem 'begreep' en meteen in de goede context kon plaatsen. Verder was ook heel duidelijk tijdens de twee grote bijeenkomsten die we gehouden hebben met de hele groep, dat het feit dat jonge vrouwen aandacht hadden voor deze vaak oudere groep, heel erg vleidend was. Als het iemand was van een hogere rang, die heel erg in de voorlichtingsdiscours bleef hangen, stuurde ik daar een vrouw op af, en dan iemand die lef had en zonder schroom durfde door te vragen. Zo waren er allerlei combinaties mogelijk, maar ik onderschrijf dat er grote

verschillen zijn in de interactie. Er is een veteraan per ongeluk door zowel een man als een vrouw geïnterviewd, en die zal ik zeker met elkaar gaan vergelijken!

De interviews van het Veteranenproject vormen samen een indrukwekkende collectie die door toekomstige onderzoekers en andere belangstellenden geraadpleegd kan worden. Voor meer informatie zie de website:

<http://www.veteraneninstituut.nl/projecten/interviewproject>.

Diegenen die zich na lezing van het interview geïnspireerd voelen tot het gebruikmaken van de oralhistorydata van het Interviewproject Nederlandse Veteranen en andere oralhistory-databestanden kunnen terecht op de website van DANS (Data Archiving and Networked Services):

<http://www.dans.knaw.nl/>.

Literatuur

- Abrams, L. (2010). *Oral history theory*. New York: Routledge.
- Anderson, K. & Jack, D.C. (1991). 'Learning to listen: interview techniques and analyses' in: *Women's words: the feminist practice of oral history*, Gluck, S. B. & Patai, D. (Eds.), p. 11-26. New York: Routledge.
- Armitage, S., P. Hart & K. Weathermon (Eds.) (2002). *Women's oral history: the frontiers reader*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Berg, H. van den, Scagliola, S. en Wester, F. (red.) (2010). *Wat veteranen vertellen: verschillende perspectieven op biografische interviews over ervaringen tijdens militaire operaties*. Amsterdam: Pallas Publications-Amsterdam University Press.
- Gluck, S. B. & Patai, D. (1991). 'Introduction', in: *Women's words: the feminist practice of oral history*, Gluck, S. B. & Patai, D. (Eds.), p. 1-5. New York: Routledge.